

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЗНАЧУЩИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Проць Н.І. (Львів)

Сьогодні сучасне суспільство потребує не вузьких спеціалістів – носіїв окремих виробничих функцій, а всебічно розвинених соціально активних особистостей, які мають фундаментальну наукову освіту, багату внутрішню культуру. Не дивлячись на те, що для будь-якого кваліфікованого спеціаліста необхідні глибокі знання, для педагогічної діяльності вчителя особливо важливі професійно-значущі особистісні якості. Становлення вчителя – це в першу чергу формування його як особистості і лише потім – як професійного працівника, що володіє спеціальними знаннями в певній галузі педагогічної діяльності. Не залишає сумнівів те, що успішність професійної підготовки у вузі залежить від професійно-значущих особистісних якостей, а недостатній їх розвиток у певної групи студентів є причиною недостатньої професійної успішності. Адже особистісні якості, дозволяючи передбачати характер взаємодії між особистістю і педагогічною професією, формуються ще в шкільні роки. Завдання довузівського етапу – виявити учнів зі здібностями до педагогічної праці, з вираженими професійно значущими особистісними якостями.

При визначенні професійної здатності вчителя можна враховувати такі три моменти:

1. наявність спеціальних задатків (вибіркової установки) до обраної педагогічної професії;
2. наявність спеціальних (педагогічних) здібностей, котрі б полегшували засвоєння педагогічних знань і навичок роботи;
3. наявність здібностей до "пошуку свого інтерперсонального середовища", які б полегшували реалізацію власного природного потенціалу.

Ю.Н. Калютін виділяє три групи особистісних якостей, котрі мають для педагога професійну значимість: розвиток у педагога емпатії, тобто здатності розуміти внутрішній світ іншої людини і проникати в його почуття, співпереживати їм; здатність до активного впливу на учня – динамізм особистості, який проявляється в ініціативі, гнучкості, різноманітні впливів і в можливості педагога ловити зміни ситуації і продумувати в зв'язку з ними необхідну стратегію педагогічних впливів; в протилежність динамізму і вмінню "володіти іншими", педагог повинен володіти високорозвинутою здатністю "володіти собою".

В професійній діяльності майбутнього вчителя величезну роль відіграє і загальне "самопочуття" його особистості, яке визначається "Я-концепцією". "Я-концепція" – це дидактична система уявлень інтелектуальних та інших якостей, особиста самооцінка, а також суб'єктивне сприйняття зовнішніх факторів. Як же особливості Я-концепції "ефективного вчителя"? Такий вчитель, за даними Дж. Лембо, володіє почуттям впевненості в собі, вважає себе здатним справлятися з життєвими труднощами, не здатний сприймати себе як невдачу, відчуває, що потрібен іншим людям, що вони його сприймають, а його здібності, цінності і судження значимі в очах оточуючих. Іншими словами, він володіє високою самооцінкою.

В сучасній американській педагогіці існує спеціальний термін "ефективні вчителі". Їх відрізняє унікальна комбінація особистих якостей, які виступають як суб'єктивні передумови професіоналізму в педагогічній роботі: для таких вчителів внутрішня, психологічна сторона справи важніша зовнішньої; спочатку він прагне зрозуміти точку зору іншої людини, а потім вже діяти на базі цього розуміння; люди і їх реакції являються для нього більш значущими, ніж речі і формальні ситуації; він довіряє людям і вважає їх здатними вирішувати, причому зовсім адекватно, свої життєві проблеми, чекає від них появу дружелюбства, а не ворожості; людина для нього --завжди особистість, наділена гідністю.

Професор Колумбійського університету М.Грінк висловив свої неординарні судження про професію вчителя: "Вчитель, або майбутній вчитель повинен так чи інакше визнати, що ефективність його діяльності, як і оригі-

нальність його людського прояву, залежить від особистісної залученості. Він повинен визнати, що не може існувати в двох сферах – професійній і особистому житті. Якщо він обрав для себе професію вчителя, то вона повинна стати його головною справою, засобом створення свого Я.” Тут, безпечно, мова йде про ідеального вчителя [2, 78].

В.Я. Пилиповський пропонує наступні типові риси, які повинні бути притаманні майбутньому вчителю як професіоналу: істинні професіонали культивують теплі, емоційно забарвлені взаємовідносини з учнями; при яких би то не було несприятливих обставинах володіють ситуацією, уміючи за допомогою гумору, розрядити обставини, які загрожують неприємними наслідками; свій предмет викладають з ентузіазмом і фантазією – завжди зібрано, цілеспрямовано, виключаючи непродуктивну трату часу на уроці; професійно діючі вчителі послідовні в своїх вимогах, справедливі, ставляться до учнів поважно і рівно.

Отже, для того, щоб професійно проходив процес формування фахівця, необхідно студенту і викладачу звертатись до цілі своєї діяльності. Для розкриття цілі треба розробити перелік якостей майбутнього педагога, які слід формувати за роки перебування студента в вузі.

Так виникає проблема моделі спеціаліста, однак, її побудову і використання ускладнюють соціальні складові, в тому числі і педагогічні процеси, їх залежність від числа змінних, відтворюючих зовнішні умови і стан свідомості людей [2, 183].

Література

1. Болотін Ю.П., Окса М.М. Лекції з історії педагогіки України. – Мелітополь, 1996. – 254 с.
2. Окса М.М. Вивчення дисциплін загальнопедагогічної підготовки вчителя у педагогічних вузах України (1917-1991 рр.) – К., 1997. – 316 с. 5
3. Вища школа на шляху оновлення. - Лівів: Світ, 1992.

ВАЛЕОЛОГІЧНА ОСВІТА – ШЛЯХ ДО САМОПІЗНАННЯ І САМОУДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Рибалка О.Я. (Полтава)

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки поряд з проблемами впровадження інноваційних технологій, методів та форм організації професійної підготовки фахівців у ВНЗ, надзвичайно важливим завданням освіти в Україні є формування психічного, фізичного, соціального і духовного здоров'я підростаючого покоління. Це завдання є одним із головних, передбачених Національною програмою „Освіта” (Україна XXI століття), Національною програмою „Діти України”, цільовою комплексною програмою „Фізичне виховання – здоров'я нації”, Державною програмою „Вчитель”, Національною програмою патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства.

Взятий сьогодні курс на гуманізацію освіти має привести до зближення природничо-наукового та гуманітарного знання. У зв'язку з цим необхідне формування в студентів особливого ставлення до навколишнього світу, до самого себе, до своєї діяльності, до здоров'я. Для розуміння методологічних основ здоров'я, здорового способу життя важливо розглядати його у таких співвідношеннях: здоров'я – здоровий спосіб життя – культура здоров'я.

В концепції безперервної валеологічної освіти і виховання запропоновано впровадження системи знань про збереження і зміцнення духовного, психічного і фізичного здоров'я та формуванні у студентів стійкої мотивації на потребу в здоров'ї та здоровому способі життя. Тому, що тільки здорова людина може творчо реалізувати себе, в професійній діяльності, в суспільстві, створити щасливу сім'ю і народити здорових дітей.

Відомо, що в процесі навчальної діяльності здійснюється засвоєння